

کتابخانه

کاری از نشر نگاه معاصر

ادبیات: شاهنامه پژوهی

فرهاد اصلانی

شاهنامه و مینوی

کتابخانه
نشر نگاه معاصر

سرشناسه	: اصلانی، فرهاد، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: شاهنامه و مینوی / به کوشش فرهاد اصلانی.
مشخصات نشر	: تهران: نگاه معاصر، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۰ ص.
شابک	: 978-622-7028-39-3
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: مینوی، مجتبی، ۱۲۸۱-۱۳۵۵.
موضوع	: Minovi Tehrani, Mojtaba
موضوع	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹-۴۱۶؟ ق. شاهنامه - مقاله‌ها و خطابه‌ها.
موضوع	: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh - *Addresses, essays, lectures
موضوع	: مقاله‌های فارسی - قرن ۱۴.
موضوع	: Persian essays - 20th century
موضوع	: نسخه‌شناسی.
موضوع	: Codicology.
رده‌بندی کنگره	: PIR ۲۲۹
رده‌بندی دیویی	: ۸ فا ۸ / ۳۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۴ ۹۵۷۲

کتابخانه
نشر نگاه معاصر

شاهنامه و مینوی

به کوشش فرهاد اصلانی

شاهنامه و مینوی

به کوشش
فرهاد اصلانی

نگارخانه

ناشر: نشر نگاه معاصر (وابسته به مؤسسه پژوهشی نگاه معاصر)

مدیر هنری: باسَم الرسام

حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی هُما (امید سیدکاظمی)

لیتوگرافی: نوید

چاپ و صحافی: پیکان

نوبت چاپ: یکم، ۱۳۹۹

شمارگان: ۵۵۰

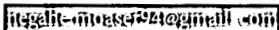
قیمت: ۵۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۲۸-۳۹-۳

نشانی: تهران، مینی سیتی، شهرک محلاتی،

فاز ۲ مخابرات، بلوک ۳۸، واحد ۲ شرقی

تلفن: ۲۲۴۴۸۴۱۹ (۰۲۱)

Instagram icon nashr_negahemoaser

با یاد استاد محمدامین ریاحی

فهرست

- دییاجه..... ۹
- کتاب‌شناسی استاد مینوی..... ۱۳
- مینوی و شاهنامه: دکتر محمد امین ریاحی..... ۲۹
- نسخه‌های قدیم گرشاسپ‌نامه..... ۳۷
- کتاب هزاره فردوسی و بطلان انتساب «یوسف و زلیخا» به فردوسی..... ۴۵
- دییاجه بر تاریخ غرر السیر..... ۷۵
- فردوسی و مقام او..... ۷۹
- توضیح [در باره کلمات عربی شاهنامه]..... ۱۰۵
- فردوسی ساختگی و جنون اصلاح اشعار قدما..... ۱۰۷
- اهتمام در تهیه متن صحیح شاهنامه و چاپ آن..... ۱۲۵
- دهقانان..... ۱۳۱
- داستان رستم و سهراب..... ۱۳۷
- نسخه‌های خطی قدیم باید ملاک تصحیح متون ادبی بشود..... ۱۵۹
- در باره تصحیح شاهنامه..... ۱۷۷
- داستان فرود..... ۱۸۳
- داستان‌های حماسی ایران در مآخذی غیر از شاهنامه..... ۱۸۷
- فردوسی به گردن ما حق بزرگ دارد..... ۲۱۱
- داستان‌های شاهنامه..... ۲۲۱

- از نامه های مینوی به مینورسکی ۲۳۱
- Introduction au Shāhnāme Bāysonkōri ۲۳۵
- افزوده ها ۲۵۳

اعلام

- نام افراد ۲۶۵
- نام کتاب ها و مجلات ۲۷۳
- نام جای ها ۲۷۶
- نام دیوان ۲۷۹
- نام جانوران ۲۸۰

دیباچه

استاد مجتبی مینوی (۱۲۸۲-۱۳۵۵) محقق، مصحح، مترجم و استاد دانشگاه تهران در خانواده‌ای پشت در پشت روحانی متولد شد و حدود پنج سال از دوران کودکی را همراه خانواده در سامره و نجف گذراند و در چهارسالگی به اصرار خودش به مکتب رفت و به زودی از همه همدرسان بزرگ‌ترش پیشی گرفت. سپس همراه خانواده به ایران بازگشت و با اینکه هنوز هشت سال تمام نداشت، قرآن را از حفظ بود و خواندن و نوشتن فارسی و عربی را به خوبی می‌دانست.

تحصیلات ابتدایی را در تهران ادامه داد و دوره متوسطه را در دارالفنون و دوره عالی را در دارالمعلمین مرکزی به پایان رساند. یک دم از خواندن و آموختن غافل نبود؛ زبان‌های فرانسه و انگلیسی را آموخت و در سال ۱۳۰۵ زبان پهلوی را نزد پروفیسور ارنست هرتسفلد (۱۸۷۹-۱۹۴۸ م) باستان‌شناس آلمانی فراگرفت و به تحقیق در تاریخ و فرهنگ ایران پرداخت.

در سال ۱۳۰۷ وزارت فرهنگ تصمیم گرفت عده‌ای دانشجوی به اروپا اعزام کند و دفتر سرپرستی محصلین در پاریس تشکیل شد و مینوی بیست و پنج‌ساله به سمت معاونت سرپرست دانشجویان منصوب شد. در پاریس با علامه قزوینی محشور و مأنوس شد و روش نقد تحقیقی را در مکتب او آموخت. این اولین سفر مینوی به اروپا سه سال و اندی طول کشید و مینوی زبان‌های فرانسه و انگلیسی را تکمیل کرد و با مستشرقین مشهور اروپایی آشنا شد و برای تکمیل زبان پهلوی به کلاس‌های مستشرق آلمانی والتر هنینگ (۱۹۰۸-۱۹۵۸ م) رفت. سپس به ایران بازگشت و مدت چهار سال

در ایران بود و دوباره در سال ۱۳۱۳ برای تحقیقات فرهنگی عازم انگلیس شد که این سفر دوم سفری پانزده ساله شد.

در این مدت مینوی به فهرست‌نویسی برای نسخ خطی فارسی کتابخانه چستربیته در شهر دوبلین (ایرلند)، تدریس زبان فارسی در دانشگاه آکسفورد، و اجرای برنامه‌های ادبی و فرهنگی در رادیو بی.بی.سی. پرداخت و کتاب پانزده گفتار وی، یادگار مدت زمان اجرای این برنامه‌هاست.

در سال ۱۳۲۸ مینوی از سوی دانشگاه تهران دعوت به کار شد و با سمت استادی تاریخ ایران بعد از اسلام در دانشکده‌های ادبیات و الهیات به ایران بازگشت. مدتی رئیس تعلیمات عالیّه بود و سپس رایزن فرهنگی ایران در ترکیه شد که در این دوران هفت ساله، هزار و پانصد میکروفیلم و عکس از نسخ خطی فارسی در کتابخانه‌های ترکیه برای دانشگاه تهران تهیه کرد که این مجموعه اکنون در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران نگهداری می‌شود.

مینوی در سال ۱۳۴۸ بازنشسته شد و در سال ۱۳۵۲ به عضویت پیوسته فرهنگستان ادب و هنر درآمد. آخرین شغل فرهنگی او مدیریت علمی بنیاد شاهنامه فردوسی بود که در سال ۱۳۵۰ تأسیس شد و مینوی که تا آخر عمر در این سمت ماند با دقتی شگفت‌انگیز کوشید تا شاهنامه‌ای تهیه کند که تا حد امکان به گفته فردوسی نزدیک‌تر باشد، اما اجل مهلتش نداد تا این کار را به اتمام برساند و در ششم بهمن ۱۳۵۵ چشم از جهان فرو بست. او تا آخرین لحظات عمر به تحقیقات علمی ادامه داد و نمونه‌های مطبوعی داستان سیاوش را در بیمارستان تصحیح کرد.

حاصل مدیریت و نظارت مینوی در بنیاد شاهنامه چاپ داستان‌های رستم و سهراب (۱۳۵۲)، فرود (۱۳۵۴)، سیاوش (۱۳۶۳) و بیژن و منیژه (۱۳۷۶) بود که البته در متن آخر که تحت نظارت مینوی فراهم شده بودند پس از مرگ وی به چاپ رسیدند. البته همکاران جوان مینوی را نیز در این بنیاد که هر یک بعدها محققان قابل‌شمار شدند باید حاصل تربیت علمی وی دانست.

در کتاب حاضر سعی شد مجموعه مقالات استاد مینوی در عرصه شاهنامه‌پژوهی در یک مجلد عرضه شود تا کار بر محققان، شاهنامه‌پژوهان و علاقه‌مندان حماسه ملی ایران سهل گردد و زمینه‌ای برای بررسی نحوه شاهنامه‌پژوهی روشمند استاد مینوی فراهم

گردد. در این مجموعه از آوردن مقالاتی که ضمن کتاب مستقل فردوسی و شعر او توسط استاد عرضه شده خودداری شد و فقط مقالات پراکنده را که طی بیش از سه دهه در نشریات ادواری و سایر مجموعه‌ها درج شده و بعضاً دشواریاب نیز هستند آورده‌ام. در نتیجه در معدودی از مقالات، مطالبی هستند که در سایر مقالات هم مورد اشاره واقع شده‌اند و در کلیت کتاب حاضر ممکن است تکراری به نظر برسند. از هرگونه دخل و تصرف در متن اصلی مقالات خودداری شده و رسم الخط مقالات نیز تا حد امکان تغییری نکرده است. فقط برخی از اغلاط مطبعی تصحیح شده‌اند. البته بدیهی است که با توجه به گذشت بیش از چهار دهه از درگذشت استاد مینوی، مطالعات حوزه شاهنامه‌پژوهی پیشرفت‌هایی داشته و به همین ملاحظه، افزوده‌هایی بر پایان کتاب الحاق شد که امیدوارم دوستان از شاهنامه را به کار آید.

در آغاز کتاب برای تبرک جستن، سخنرانی مرحوم استاد ریاحی نقل می‌شود که در مراسم یادبود استاد مینوی ایراد فرمودند و خودشان از شاهنامه‌پژوهان برجسته و از همکاران استاد مینوی بوده و پس از مینوی رئیس بنیاد شاهنامه بودند و شناخت خوبی از روحیه مینوی نسبت به فردوسی و شاهنامه داشتند.

در پایان مراتب سپاس خود را از خانم المیرا خانلرخانی کتابدار کتابخانه استاد مینوی (واقع در خیابان شریعتی بالاتر از مطهری کوچه سعدی) که در تهیه برخی از مقالات دشواریاب استاد، یاری نمودند بجا می‌آورم.

فرهاد اصلانی

تیرماه ۱۳۹۹

کتاب‌شناسی آثار استاد مجتبی مینوی

کتاب‌ها و رسالات

- کشف دو لوح تاریخی همدان. تحقیق ارنست هرتسفلد. ترجمه مجتبی مینوی. تهران: انجمن آثار ملی. ۱۳۰۵. (تجدید چاپ در ۱۳۵۱).
- معلومات تاریخی درباره آثار ملی اصفهان و فارس. خطابه ارنست هرتسفلد. ترجمه مجتبی مینوی. تهران: انجمن آثار ملی. ۱۳۰۶. (تجدید چاپ در ۱۳۵۱).
- دیوان ناصر خسرو. (به تصحیح نصرالله تقوی، با مقدمه سید حسن تقی‌زاده، ذیل بردیباچه به قلم مجتبی مینوی و تعلیقات علی اکبر دهخدا). تهران: ۱۳۰۷. (تجدید چاپ مکرر).
- اطلال شهر پارسه. اثر ارنست هرتسفلد. ترجمه مجتبی مینوی. برلن: ۱۳۰۸.
- سیاستنامه. تصحیح عبدالرحیم خلخالی (با همکاری مینوی). تهران: ۱۳۱۰.
- نامه تنسر. تهران: ۱۳۱۱. (تجدید چاپ مکرر).
- کشف الواح تاریخی سند بنای تخت جمشید. به قلم ارنست هرتسفلد. ترجمه مجتبی مینوی. تهران: انجمن آثار ملی. ۱۳۱۲. (تجدید چاپ در ۱۳۵۱).
- نوروزنامه. تهران: ۱۳۱۲. (تجدید چاپ مکرر).
- مازنیار. (به انضمام نوشته صادق هدایت). تهران: ۱۳۱۲. (تجدید چاپ مکرر).
- شاهنامه فردوسی. (جلد اول از دوره چاپ کتابفروشی بروخیم). تهران: ۱۳۱۳.
- همکاری در چاپ خلاصه شاهنامه فردوسی، به اهتمام محمدعلی فروغی. طهران: ۱۳۱۳. (تجدید چاپ شد).
- وضع ملت و دولت و دربار در دوره شاهنشاهی ساسانیان. تألیف آرتور کریستن سن. ترجمه مجتبی مینوی. تهران: کمیسیون معارف. ۱۳۱۴. (تجدید چاپ شد).

- ویس و رامین. اثر فخرالدین اسعد گرگانی. تهران: بروخیم. ۱۳۱۴.
- اقبال لاهوری شاعر پارسی‌گوی پاکستان (بحث در آثار و افکار او). تهران: مجله یغما. ۱۳۲۸.
- علامت مصدری (ثبت). تهران: مجله یغما. ۱۳۲۹.
- مصنفات افضل‌الدین محمد مرقی کاشانی. با همکاری یحیی مهدوی. جلد اول. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۳۰. (تجدید چاپ مکرر).
- عیون الحکمه. تألیف ابن سینا. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۳۳.
- پانزده گفتار (درباره چند تن از رجال اروپا از او میروس تا برنارد شاو). تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۳۵. (تجدید چاپ مکرر).
- کاپوسنامه فرای. آنقره (ترکیه): ۱۳۳۵.
- السعادة و الاسعاد. تألیف ابوالحسن عامری. چاپ عکسی از روی خط مجتبی مینوی. ویسبادن: ۱۳۳۶. (تجدید چاپ شده است).
- مصنفات افضل‌الدین محمد مرقی کاشانی. با همکاری یحیی مهدوی. جلد دوم. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۳۷. (تجدید چاپ مکرر).
- آزادی و آزادفکری (مجموعه مقالات). تهران: ۱۳۳۸. (تجدید چاپ شده است).
- فهرست نسخ خطی فارسی کتابخانه چستریتی با همکاری چند تن دیگر. ۱۳۳۹. با این مشخصات:
- The Chester Beatty Library. A Catalogue of the Persian Manuscripts and Miniatures.* Dublin. 1959. 3 vols. Edgard Blochet, A. J. Arberry, M. Robinson, B. W. Wilkinson.
- ترجمه کلیده و دمنه. انشای ابوالمعالی نصرالله منشی. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۴۳. (تجدید چاپ مکرر).
- اصلاح یا تغییر خط فارسی. تهران: مجله یغما. ۱۳۴۴.
- سیرت جلال‌الدین مینکبرنی. تصنیف شهاب‌الدین محمد خرنزدی. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب. ۱۳۴۴. (تجدید چاپ مکرر).
- هفتادسالگی فرخ. به مناسبت هفتادمین سال ولادت سید محمود فرخ. تهران: ۱۳۴۴.
- فردوسی و شعر او. تهران: انجمن آثار ملی. ۱۳۴۶. (تجدید چاپ مکرر).
- یادنامه ایرانی مینورسکی. با همکاری ایرج افشار. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۴۸.

- داستان‌ها و قصه‌ها. تهران: خوارزمی. ۱۳۴۹. (تجدید چاپ مکرر).
- تنکسوق‌نامه یا طب اهل ختا. تألیف خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۵۰.
- وقفنامهٔ ربیع رشیدی (الوقفیة الرشیدیة). با همکاری ایرج افشار. تهران: انجمن آثار ملی. ۱۳۵۰. (چاپ عکسی).
- نقد حال. تهران: خوارزمی. ۱۳۵۱. (تجدید چاپ مکرر).
- تاریخ و فرهنگ. تهران: خوارزمی. ۱۳۵۲. (تجدید چاپ مکرر).
- داستان رستم و سهراب از شاهنامه. تهران: بنیاد شاهنامهٔ فردوسی. ۱۳۵۲. (تجدید چاپ شده است).
- دیوان ناصر خسرو. به تصحیح مجتبی مینوی - مهدی محقق. تهران: دانشگاه تهران. ۱۳۵۳. (تجدید چاپ مکرر).
- احوال و اقوال شیخ ابوالحسن خرقانی به ضمیمهٔ منتخب نورالعلوم. تهران: انجمن آثار ملی. ۱۳۵۴. (تجدید چاپ شده است).
- نامهٔ تنسر. گردآورندهٔ تعلیقات مجتبی مینوی و محمد اسمعیل رضوانی. تهران: خوارزمی. ۱۳۵۴. (تجدید چاپ مکرر).
- کتاب البلغه. فرهنگ عربی و فارسی. تألیف ادیب یعقوب کردی نیشابوری. مقابله و تصحیح متن با همکاری فیروز حریرچی. تهران: بنیاد فرهنگ ایران. ۱۳۵۵.
- اخلاق ناصری. نوشتهٔ خواجه نصیرالدین طوسی. تصحیح و توضیح با همکاری علیرضا حیدری. تهران: خوارزمی. ۱۳۵۶. (تجدید چاپ مکرر).
- داستان سیاوش از شاهنامهٔ فردوسی. با مقدمهٔ مهدی قریب. تهران: مؤسسهٔ مطالعات و تحقیقات فرهنگی. ۱۳۶۳. (تجدید چاپ شده است).
- یادداشت‌های مینوی. جلد اوّل: رجال - روش تحقیق. به کوشش مهدی قریب - محمدعلی بهبودی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. ۱۳۷۵.
- مینوی بر گسترهٔ ادبیات فارسی. به کوشش ماه‌منیر مینوی. تهران: توس. ۱۳۸۱.
- یادداشت‌های مینوی. جلد دوم: تصوف و متصوفه. به کوشش مهدی قریب - محمدعلی بهبودی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. ۱۳۸۴.

مقالات

- «افسانه». نامه پارسی. ش ۱۳. ۱۳۳۵ ق. ۲۰۵-۲۰۶.
- «خرابه‌های مداین و قصیده معروف خاقانی». ایرانشهر. ۲. ۱۳۰۳. ۲۳-۲۶.
- مقدمه بر «دام‌گستران یا انتقام‌خواهان مزدک» نوشته صنعتی‌زاده کرمانی. تهران: ۱۳۰۴.
- مقدمه بر «صلاح‌الدین ایوبی و بنگیان». نوشته جرجی زیدان. ترجمه م. د. تهران: ۱۳۰۶.
- «انتقاد مقاله طهران یا تهران». آینده. ۲. ۱۳۰۶. ۴۵۵-۴۵۹.
- «ترجمه فارسی تفسیر طبری (کتاب‌های مهم)». تقدم. ۱. ۱۳۰۶. ۵۶-۶۰ و ۱۰۵-۱۰۷.
- «گاتها، سرودهای زرتشت [از ابراهیم پورداد]». آینده. ۲. ۱۳۰۶. ۵۵۶-۵۵۷.
- «جشن‌های ایرانی (مهرگان)». تقدم. ۱. ۱۳۰۷. ۱۵۷-۱۶۴ و ۲۳۵-۲۴۱ و ۲۷۷-۲۸۱.
- «تعلیم و تربیت در دوره شاهنشاهی ساسانیان [ترجمه از آرتور کریستن سن]». تعلیم و تربیت. ۴. ۱۳۱۳. ۱۵-۱۶.
- «تعلیم و تربیت و معلومات در عصر ساسانیان [ترجمه از آرتور کریستن سن]». تعلیم و تربیت. ۵. ۱۳۱۴. ۴۵۳-۴۶۰.
- «رساله در امر مالیات از خواجه نصیرالدین طوسی». با همکاری ولادیمیر مینورسکی. BSOAS ۱۳۲۱/۱۹۴۰. صص ۴۱-۴۷.
- «نظامی (حیات، شعر، اخلاق)». روزگار نو. ج ۱. ش ۱. ۱۳۲۱. ۱۸-۲۱.
- «ادوارد براون و خدمات او به ایران». روزگار نو. ج ۱. ش ۲. ۱۳۲۱. ۸-۲۰.
- «روابط و علایق ادبی و فرهنگی که میان اقوام ایران و انگلستان موجود است [ترجمه از س. هللسون]». روزگار نو. ج ۲. ش ۱. ۱۳۲۲. ۲-۷.
- «تخمیس غزلی از حافظ از یکی از معاصرین او». روزگار نو. ج ۳. ش ۱. ۱۳۲۳. ۴۳-۴۴.
- «نسخه‌های قدیم گرشاسپ‌نامه». آموزش و پرورش. ۱۴. ۱۳۲۳. ۵۶۹-۵۷۴.
- «شیوه فارسی‌نویسی». سخن. ۳. ۱۳۲۴. ۸۰۸-۸۱۳.
- «کتاب «هزاره فردوسی» و بطلان انتساب «یوسف و زلیخا» به فردوسی». روزگار نو. ج ۵. ش ۳. ۱۳۲۴. ۱۶-۳۶.
- «منشأ نقش شیر و خورشید علامت رسمی ایران». *Dinshah Irani Memoriel Volume*. بمبئی. ۱۳۲۴. ۸۵-۱۰۶.
- «قصیده چون و چرا [از ابوالهیثم جرجانی]». یادگار. ج ۲. ش ۸. ۱۳۲۵. ۹-۲۱.